

LIK FRANA SUPILA U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI

Svako veliko, istaknuto ime na bilo kojem području ljudske djelatnosti, a posebice u politici – poslu, vještini,¹ zanatu, strasti, nuždi i usudu² koji kao kakav inducirani magnet u svoj vrtlog privlači tolike umove, ali i srca, raspoređujući njihove čestice po tvrdoj, metalnoj ploči svakodnevnog političkog života u elipse i kružnice uvjetovane snagom svojih silnica i oscilacijama te snage između pozitivnog i negativnog pola – svaka politička osoba koja na bilo koji način strši iznad ili ispod zadane razine, biva obilježena tim predznacima među kojima gotovo da i nema prostora za nijanse, i zbog jednog i drugog predznaka (i onog pozitivnog i onog negativnog) dobivajući i pohvale i pokude.³ Istodobno je i slavljena i napadana i s jedne i s druge strane i u svom vremenu, ali i poslije, s uvijek mogućom revalorizacijom pristupa porastom količine jednog ili drugog kvalifikativa, u širokom rasponu od potpunog zaborava i negacije nakon fizičke ili političke smrti (one vrlo često nisu sinkrone jedna drugoj), do iznenadnog, također uvijek mogućeg, političkog uskrsnuća, reafir-

¹ „To je uopće, zapravo, to je isključivo politička vještina: snaći se u prostoru i u vremenu i djelovati sredstvima, koja odgovaraju potrebama određenog vremena u određenom prostoru.“ (Cit. prema: Miroslav Krleža, *Panorama pogleda, pojava i pojmo-va 4*, Sarajevo, 1982., str. 293)

² Vidi bilj. 65.

³ „Politička rezultanta nikad se ne podudara sa bilo kakvim političkim programom, kako je zamišljen na papiru. Politika je borba za opstanak, a u toj borbi nema ni reda ni pravila ni milosti. Politička pobjeda predstavlja osvojenje pozicija, a osvajanje pozicija je neka vrsta rata. Politički osvojene pozicije stječu se rizikom, sabljom, zavjerom, bitkama. Bitke svršavaju pobjedom ili porazom, a svaki pobjednik čuva svoje pobjedom stečene pozicije. One su mu jedina garancija opstanka.“ (Cit. prema: Miroslav Krleža, nav. dj., str. 296)

macije i revalorizacije, odnosno reinkarnacije, koja se ponekad događa i po infuzijsko-vampirskoj recepturi neumrloga grofa Drakule.

Franjo Supilo (1870–1917) nedvojbeno je velika ličnost hrvatske političke scene kraja 19. i početka 20. stoljeća, osoba koja je privlačila ne samo pozornost domaće političke javnosti nego i mnogih istaknutih i moćnih političkih krugova suvremene mu Europe. Hvaljen i napadan u politici, Supilo je jednak položaj zadržao i u hrvatskoj književnosti, ponajprije i ponajviše u onim njenim vrstama kojima politika daje sadržaj i uvjetuje stil i duh, tj. u književnim epigramima i prigodnicama, pjesmama hvalničkog karaktera, premda njegov kompleksni, često i proturječni lik možemo naći i u romanesknim i dramskim djelima u kojima agira kao jedna od njihovih persona, ili pak njegove misli, stavove, dileme i lomove možemo prepoznati u nekim drugim njihovim likovima.

U hrvatsku književnost Supila je, čini se, uveo Zvonimir Vukelić, odnosno Zyr Xapula, svojom u narodnom duhu napisanom rugalicom „Oberban i Košut“, 1906. godine.⁴

„Oberban i Košut
(Narodna pjesma)

Knjigu piše Košutu ministre,
Pa ju šalje oberbanu Franu,
A na Rieku, gradu magjarskome:
‘Supilo, o, vjerna slugo moja,
Vjerna slugo svoga gospodara,
Tako tebi Boga velikoga,
I Stjepana svetca ungarskoga,
Kada primiš ovu knjigu bielu
A ti sedlaj kićeno magare

⁴ Zvonimir Vukelić, „Oberban i Košut (Narodna pjesma)“, *Hrvatsko pravo*, 5GI/1906., 3231, str. 6; potpisano pseudonimom: Zyr Kapula. „Kad je došla nar. vlada na temelju pakta između bana Pejačevića i hrv. srp. koalicije, Supilo je igrao najvažniju ulogu, zato su ga prozvali ‘Oberban’ kao glav. vezu s mađarskim neodvišnjacima, vladinom strankom.“ (Cit. prema: *Znameniti i zaslužni Hrvati, te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925–1925*, Zagreb, 1925., str. 250)

Pa mi jezdi kuli mojoj tvrdoj.
Čekat ću te do tri biela dana,
Do tri dana i tri noći tavne!
Kad Supilo knjigu razumio,
Mahom sedla kićeno magare,
Pa on jezdi k svomu gospodaru,
A u Peštu, gradu ungarskomu.
Mili Bože, čuda golemoga
Kada jaši oberban Supilo!
Repom maše ušato magare,
Brke frče oberban Supilo,
Pa će čelu vako besjediti:
'Oj magare, moje drago zviere
Jadni stvore, da te većeg nema,
Svietu ruglo, djeci na veselje.
Uši ti se put oblaka kočje,
A rep ti je poput moga pera,
Kojim pišem u svom 'Novom Listu',
A za svoje pitome teliće.
Kada mudra otvoriš mi usta,
Taman kažeš, što ti je na srdcu.
Ded mi kaži, primorsko magare:
Tko je veći od nas obojice?'
To slušala primorkinja vila
Pa je vako pripievala njima:
'Ti ne luduj, oberban Supilo!
Ta što pitaš to svoje magare,
Tko je veći od vas obojice!
Nit si veći ti od njega, Frane,
Nit od tebe on je veće marše,
Već je slika našla si priliku!'
To doreče primorkinja vila,
Pa odleti u goru zelenu.
Opet jezdi oberban Supilo,
Al je tužno objesio krake,
Mjesto četiri, šest sad ima zviere,
A to jeste čudo nevidjeno!"

S pozicije pravaša, frankovca, obara se Vukelić na Supila (oberbana) i njegove veze s Ferencom Kossuthom, sinom Lajosa Kossutha, kojega je, u vrijeme nastajanja Riječke rezolucije, Supilo uspio, kako kaže Krleža, „zainteresirati za svoje lelujave unionističke balone,”⁵ s uvjerenjem da, tim prvoklasnim graditeljem željeznica, tunela i mostova, „suraduje s idealnim garibaldincem, pa kad se pokazalo da su to iluzije, ovaj konvencionalni odnos, zamišljen od prvoga dana na krivim premisama, polagano se osipao, da bi se raskinuo kao jedna od mnogobrojnih političkih epizoda.”⁶ Supilo tako nanovo postaje sam prinuđen biti konstruktor vlastitih političkih željeznica, tunela i visećih mostova, žudeći neprestano za političkim kamenom mudrosti ovoga našeg prostora, očekujući magičnu transformaciju koja će njegove političke slutnje i vizije pretvoriti u čvrstu, sveprisutnu stvarnost i trajnost. U tim nastojanjima čitavo je vrijeme izložen napadima, pa i poruzi, kakva je i ova Vukelićeva deseteračka paskvila (od 159 stihova) u kojoj se on uspoređuje s magarcem i slugom Pešte; sve to u ozračju nezadovoljstva koje je u Hrvatskoj zavlдалo nakon Riječke rezolucije i tzv. Željezničkog zakona:

„Gorom jezdi sve u jednu smišlja:
Zašto li mu Košut knjigu piše,
Zašto li ga k sebi u dvor zove,
Što l' će Franu besjediti Ferenc?
Baš u mislih kičeno magare –
Htjedoh reći – oberban Supilo,
Kad pred kulu Košutovu pade,
Brze sluge Košut gospodara
Oberbanu šire sve kapiju,
Da njih dvoje: Frano i magare,
Mogu uljezt u dvor gospodara,
A u Pešti, gradu magjarskomu.
Kad začuo Ferencu Košute,

⁵ Cit. prema: Miroslav Krleža, *Panorama pogleda, pojava i pojmova 5*, Sarajevo, 1982., str. 97.

⁶ Miroslav Krleža, „Odlomci romansirane biografije Frana Supila. O pedesetogodišnjoj smrti 1917–1967. Po rukopisu iz godine 1924., *Forum*, VI/1967., knj. XIII, 5–6, str. 564.

Da dolazi oberban Supilo,
 Hitro strče dole niz čardake,
 A kad Franu lice ugledao,
 Ruke šire, u lica se ljube,
 Jedno drugo suzama umiva
 Od radosti i od želje žive.
 Al govori oberban Supilo:
 ‘Gospodaru, Košutu Ferencze,
 Zvezdo jasna na nebu ungarskom,
 Soko-ptiču, sunce ognjevito.
 Eto mene u tu kulu tvrdu,
 A samnom je kićeno magare,
 Kaži što si mene k sebi zvao,
 Gospodaru, vjernog slugu svoga?’
 Govori mu Košutu Ferencze:
 ‘Al’ szolgaja,⁷ moja slugo vjerna!
 Zvao sam te, da mi pravo kažeš,
 Što mi radi Horvat-Szlavon-orszag,⁸
 Kako li je u novome kurzu?
 Je l’ već posvud naš se barjak vije,
 Barjak crven, bijel i zeleni?’
 Besjedi mu oberban Supilo:
 ‘Kano soko ptica u planini,
 Tako barjak vije tvoj se u nas,
 A nitko mu ništ nahudit ne smje,
 Dok je moja na ramenu glava.
 Samo ima jedna ‘četa crna’,
 Što no reži iz potaje na nju,
 Četa crna gadnih frankovaca.
 Puno ih je, ne bilo im traga,
 A sutra ih više nego danas.’
 Kad to začu Košut-gospodaru,
 On povika, ko da se pomami:
 ‘Šuti, slugo, ne budali više!

⁷ *al’ szolgaja* (mađ.) treba biti: *āla szolgālja* – mađ. arhaizam u značenju: *slugavam se*.

⁸ *Horvat-Szlavon-orszag* (mađ.) – Hrvatsko-slavonska država

Kakva četa, kakvi li frankovci!
Zar mi tako zapovijedi vršiš?
Nekada si sette bandiere⁹
Znao vijat, sad ni jednu ne mož',
Jednu samo: crven-biel-zelenu.
Na koljena, oberban Supilo,
Pa u mene moli oprostjenja!
Pada Frano na koljena pusta,
Kleči Frano, sve cvokoću usta,
Jer mu došlo baš je sad do gusta.
Cvili, pišti i nariče Frano:
'Prosti slugi svomu, gospodaru,
Koj se samo našaliti htjede.
Sad je Horvat-Szlavon orszag pusti
Svud već crven, bijel i zeleni,
Svud se ori po dolu i goru:
Elyen, elyen Kossuth Ferenc basci!'¹⁰
Onda njemu Košut besjedio:
'Na noge se, nevjerna delijo,
Take šale jednom za viek dosti.'
Na to Košut maši se za pojas
Pa on vadi kesu žutog zlata,
Pa ju baca pred noge Supilu,
Pa mu onda 'vako besidio:
'Evo tebi, vjerna slugo moja,
Ovu kesu žutijeh cekina,
Pa mi slušaj što od tebe tražim:
Da mi pišeš u svom 'Novom Listu',
Slavonija da je naša zemlja,
Ugarska da to je pokrajina,
Da je taka od uvieke bila.
Pa da dalje, oberban Supilo,

⁹ *sette bandiere* (tal.) – sedam zastava; podrugljiv naziv za Dubrovčane, kojim se aludira na njihovu političku prevrtljivost; riječ je o zlobnom tumačenju inicijala S. B. (*Sanctus Blasius*) za zastave Dubrovačke Republike.

¹⁰ *Elyen, elyen Kossuth Ferenc basci!* (mađ.) – Živio, živio striček Kossuth Ferenc!

Pripaziš na tri mi vjerne sluge,
 Na tri nova vlade predstojnika,
 Jer je tebi zadrhtala ruka,
 Kada si ih meni ti predlago.
 Jošte pazi na Todor-deliyu,¹¹
 I na roblje, nove magjarone.
 A frankovcem ti poruči, slugo,
 Željeznice magjarske će ostat
 I da one takove će biti,
 Dok je meni na ramenu glava.
 A sad idi, oberban Supilo,
 Ravno gradu Rieci ungarskome.
 Što no leži na magyar-tengeru¹²
 I na srcu mojemu i tvome.
 To doreče i sa trona usta.
 Ljubi Frano skute i koljena,
 Svomu gosi Košutu Ferenczu,
 I do crne klanja mu se zemlje.
 Te mu viče: Elyen Košut-bacsi!
 Kad izadje kuli pred kapiju,
 Već ga čeka kićeno magare,
 Repom maše, veselo ia-če
 I pred Franom amo tamo skače.
 Pa će njemu besiditi Frano:
 'Ej magare, moje drago zviere,
 Ti se ne boj, jer je Košut s nami,
 Već ti leti, što te noge nose;
 Ti četiri, a ja dvije imam!
 To doreče oberban Supilo,
 Pa podbode kićeno magare.
 Gorom jezdi, po taljansku pjeva...
 Gledala ih iz prikrajka vila,
 Gledala ih, pa se nasmijala,

¹¹ *Todor-deliya* – Teodor Pejačević; 1903. naslijedio Khuen-Héderváryja na položaju bana (od 1903. do 1907.); nakon pobjede Koalicije 1906. počinje surađivati s njom.

¹² *magyar-tenger* (mađ.) – mađarsko more

Gdje je slika našla si priliku.
Zabilježio Zyr Xapula.“¹³

Na istoj stranici tog lista u skupini epigrama-pitalica koje je „sabrao: *Pogrmuš*“¹⁴ nalaze se i tri koji se također odnose na Supila i Kossutha; prvom je za podlogu poslužila podudarnost imena: Frano – Ferenz:

„Što je sladje od šećera?
To znadu dva zaljubljenika Ferenca
(Košut i Supilo).“¹⁵

Drugi epigram odnosi se na zlatni sat koji je kao kurtoazni dar Supilo dobio od Mađara:

„Ne ima ni duše ni tiela, a uvijek laje,
nikad ne prestaje.
Supilova zlatna ura, koju mu je
Magjar darovao.“¹⁶

Treći epigram-pitalica odnosi se na Supila i *Novi list*, koji, kako se sugerira, širi laži, odnosno skriva istinu:

¹³ Zvonimir Vukelić, nav. dj., str. 6. „Na riječku ponudu suradnje Ferenc Kossuth je 1905. odgovorio: 'Čekamo vas s ljubavlju i nadom', a 1907. je taj isti Ferenc Kossuth, sad habsburški ministar, donio uredbu kojom se određuje mađarski kao jedini službeni jezik na ugarskim željeznicama i u Hrvatskoj.“ (A. J. P. Taylor, *Habsburška monarhija 1809-1918*, Znanje, Zagreb, 1990., str. 260) Matoš nije satire poštedito ni samog Vukelića, tj. Zyr Xapulu, pa o njemu piše epigram:

„Xapula, naš marljivi
Lovac epigrama,
Pjeva kao Alfonz Štern,
Masnec panorama,
Rimujući: 'mama,
Gdje je ona dama
S rimom na salama,
Ili pak je slama
Što se šeće prama
Nama, mama, sama?“

Epigram je objavljen u istim *Coriandolima* 1911. (*Hrvatska sloboda*, IV/1911, br. 17).

¹⁴ Nisam uspio doznati tko se krije iza tog naziva.

¹⁵ *Hrvatsko pravo*, XII/1906., 3231, str. 6.

¹⁶ Isto.

„Ćoravi vidi zeca, kljasti ga uhvati, goli sakrije i doma donese.
Istina kod ‘Novog Lista’“.¹⁷

Između satiričkih *Confetta* što ih je 1910. godine na hrvatsku društveno-političku scenu prosuo A. G. Matoš, neumorni peglač svih njenih hrapavosti i neuglađenosti, zakriven iza pseudonimske maske „Domino“, našao se i konfet-epigram Svjedodžba poštenja:

„Supilo je heroj, div,
Martir frankopanski,
A da nije ništa kriv,
Kune se – Kačanski“.¹⁸

Epigram se odnosi na znani bečki Friedjungov proces, na koje-
mu je u prosincu 1909. Supilo s ostalima optužen za veleizdaju, tj.
za urotu protiv Austrije i suradnju sa Srbijom, koje da je plaćenik,
kako je tvrdila optužba. Kačanskog, koji se spominje u posljednjem
stihu epigrama, treba razlikovati od istoimenog srpskog pjesnika.
Ovaj Vladislav Kačanski bio je „Srbin u službi austrijske policije“.¹⁹
Svojim svjedočenjem na procesu potvrdio je točnost navoda kojim
je Supilo opovrgavao optužnicu, i tako je pridonio njegovu oslo-
bođenju. Proces je počeo 9. i trajao je do 23. prosinca 1909. Glavni
svjedok, koji je oborio lažne dokaze dr. Heinricha Friedjunga, bio
je dr. Božidar Marković, profesor kaznenog prava i predsjednik
„Slovenskog Juga“. Na djelu se pokazala sva politička prozirnost
te optužbe, njen cilj i namjera, baš kao što se i tu afirmiralo čvrsto
Supilovo geslo: „skršit ćeš me, ali me nećeš savinuti“.²⁰

¹⁷ Isto.

¹⁸ Cit. prema: Antun Gustav Matoš, *Sabrana djela XII*, JAZU – Liber – Mladost, Zagreb, 1973., str. 197; epigram je prvi put objavljen u listu *Hrvatska sloboda*, IUA910, br. 11. Uz taj epigram stoji sljedeće objašnjenje: „Na Friedjungovu procesu u Beču, prosinca 1909. optužen je hrvatski političar Frano Supilo za veleizdaju i tajno savezništvo sa Srbijom. Vladislav Kačanski (kojega treba razlikovati od srpskog pjesnika istog imena i prezimena!), Srbin u službi austrijske policije, svojim svjedočenjem na procesu potvrdio je Supilove navode i tako bitno pridonio njegovu oslobođenju od optužbe.“ (Antun Gustav Matoš, nav. dj., str. 335)

¹⁹ U Matoševim *Sabranim djelima XII*.

²⁰ Vidi: Hodimir Sirotković, „Čovjek razuma“ (u tematskom bloku: *Supilo*), *Kolo*, VHI/1998., 4, str. 232.

Sljedeće, 1911. godine Matoš je u svoje zajedljive *Coriandole* uvrstio i epigram „Majstor s mora“:

„Supilo na Zagreb ‘truli’
Diže silnu dreku,
Telići²¹ da ne bi čuli
Kako ‘brani’ Rijeku.“²²

U oba epigrama progovara Matoš kao pravaš, tj. kao politički neistomišljenik Supilov. Međutim, i sam proturječan, on često nije daleko od Supilovih temeljnih pogleda na krajnje političke ciljeve politički zahuktaloga, vrućeg vremena ondašnje Hrvatske, koju Krleža vidi kao „Kroatenlager“ koji „nema svoga Schillera da ga opjeva, ali koji je krvaviji od svih motiva wallensteinskih.“²³ Duh kojim je prožet navedeni epigram tumači Matoševa ocjena Supilova riječkog *Novog lista*, „koji bi u prvom redu trebao biti list za buđenje i čuvanje riječkog hrvatstva“, a u njemu, međutim, prema Matoševu mišljenju, „ima svega i svačega, samo ne junačke obrane hrvatske demokracije na Rijeci.“²⁴ Kontroverzni Matoš širinom svojih uvida i pogleda svejedno zapaža da Supilo „hrvatstvu Rijeke pomaže već i samom egzistencijom svoga lista i širenjem hrvatskog jeftinog štiva protiv talijanskome.“²⁵ Smatra ga „dobrim Hrvatom, jer u protivnom

²¹ Istim se nazivom služi i Vukelić u Rugalici „Oberban i Košut“.

²² Objavljeno u listu *Hrvatska sloboda*, 10/1911., 17, str. 40, potpisano: Grabancijaš; cit. prema: Antun Gustav Matoš, nav. dj., str. 219; u objašnjenju stoji: „Tijekom 1910. godine Supilo je bio u čestim kontaktima s banom Tomašićem, koji mu je nudio ulazak u vladu. Možda se ovaj epigram odnosi na to?“ (Antun Gustav Matoš, nav. dj., str. 219)

²³ Miroslav Krleža, *Panorama pogleda, pojava i pojmova* 5, str. 91.

²⁴ *Misli i pogledi A. G. Matoša*, LZ FNRJ, Zagreb, MCMLV, str. 581.

²⁵ Cit. prema: *Misli i pogledi A. G. Matoša*, LZ FNRJ, Zagreb, MCMLV „Supilo, koji je ustrajno vapio za nekom praktično upotrebljivom nacionalnom literaturom, djetinjasto zanovijetajući oko toga, ne bismo li je i mi konačno mogli stvoriti kao pravu literaturu, koja bi bila istinito ogledalo naše stvarnosti i koja ne bi dangubila crtičarenjem i sricanjem ‘pjesmica’, kao praktičan nacionalni radnik zanosno ocjenjuje roman ‘Iz maloga svijeta’ Vladimira Treščeca Branjskog. Ova knjiga je za Supila idealan model kako bi kod nas zapravo trebalo pisati romane po uzoru na P. Bourgeta. (...) Frano Supilo smatra beletristiku à la Prévost socijalno spasonosnim idealom naše književnosti.“ (Miroslav Krleža, *Panorama pogleda, pojava i pojmova* 5, str. 119, 120)

ne bi na nj (...) lajali svi oni, koji reže na Hrvatsku.²⁶ U njemu, čovjeku „s obličjem Silena i djevičanstvom pustinjaka“,²⁷ Matoš vidi dokaz da je „Frano Supilo jedna od najboljih lekcija savremenoj energiji našoj“²⁸ i, naravno, „da je u duši (...) pravaš kao u doba, kada je pod zaštitom misli Starčevića razvio u Dubrovniku zastavu *Crvene Hrvatske*.“²⁹ Zapaža i da je Supilo „sam“³⁰ i da je, zbog čega mu je zasigurno blizak ili bliži, „pored toga boem, boem prošlošću, ponašanjem, vječnom spobnošću za rad, vjerom u svemoć pera i duha, izvanstranački individualist“, da „voli literaturu, citira spretno latinski i Dantea, vješt da i najzapletenije pitanje učini tečnim i jednostavnim kao pravi novinar.“³¹ Primjećuje Matoš i da Supila žene „zanimaju vrlo malo.“³² Unatoč napadajima u vrijeme afere „Argus“,³³

²⁶ Cit prema: Antun Gustav Matoš, nav. dj., str. 581 (vidi bilj. 5).

²⁷ Josip Horvat, *Supilo. Život jednoga hrvatskog političara*, Politička biblioteka, ur. Ante Velzek, Zagreb, 1938., str. 338. Matoš ga vidi i kao čovjeka „neuredne, gotovo plebejske spoljašnosti“, koji ga podsjeća na Bakunjina: „Sjećate li se Bakunjina, kako ga u Rudinu opisuje Turgenjev? Jak i velik, kao da ispada iz skromnog odijela.“ (Cit. prema: Josip Horvat, nav. dj., str. 580, 582)

²⁸ Cit. prema: Josip Horvat, nav. dj., str. 581.

²⁹ Isto.

³⁰ Josip Horvat, nav. dj., str. 581. „Ovo je osamljeništvo posebno naglašavao književnik [Kreža, op. L. P.] kojemu je tada već bilo jasno da će ostati sam. Tragediju Dubrovčanina koji je u hrvatsku politiku krenuo iz Rijeke, doživljavao je kao svoju, tražeći čvrsta uporišta ne više u Moskvi niti u Beogradu nego u hrvatskoj političkoj tradiciji i glasu hrvatskoga puka. Od eseja o Supilu vodio je pravac Krežina kretanja prema *Na rubu pameti*, romanu o pobuni moralno nadmoćnog osamljenika.“ (Aleksandar Flaker, „Krežin Supilo“, *Kolo*, VIII/1998., 4, str. 234)

³¹ Antun Gustav Matoš, nav. dj., str. 581.

³² Antun Gustav Matoš, nav. dj., str. 581–582.

³³ „Razdoblje sukoba između Supila i Franka tijekom postanka Riječke rezolucije i vladavine hrvatsko-srpske koalicije obilježila je afera Argus. Do nje dolazi neposredno prije objave Riječke rezolucije. Dnevnik frankovačke stranke, koja se u tom trenutku nazivala Starčevićanska hrvatska stranka prava, *Hrvatsko pravo*, počeo je od kolovoza 1905. objavljivati niz intrigantnih članaka potpisanih pseudonimom Argus [Supilo je isprva smatrao da se iza njega krije A. G. Matoš, op. L. P.] koji su doveli u pitanje Supilovu čast i ugled. U njima se upozoravalo na Supilove tajne veze s inozemnim krugovima. (...) Preciznije rečeno, označen je kao plaćenik srbijanskoga dispozicijskog fonda koji je služio za širenje srpske propagande na prostorima zapadno od Drine. Iza tih članaka skrivao se publicist Simeon M. Pjerotić, koji je živio u Rijeci, ali i viši krugovi iz Beča. Zbog svojeg sadržaja oni su u hrvatskoj javnosti izazvali senzaciju. (...) Stekavši epitet veleizdajnika, Supilo je tužio *Hrvatsko pravo*. (...) Na optuženičkoj klupi sjedio

a i poslije, u vezi s Vojnovićem, kada u tekstu „Moljci“ piše da „to više nije supilovština, već supilopovština“,³⁴ Matoš u svom karakterističnom salto mortaleu, svejedno priznaje: „I onda kada napada gosp. Franu Supila kao prevelikog slavonsrba bijaše mi vrlo simpatičan. Opovrgao je moje klevetnike, kada me pokušашe prikazati Argusom.“³⁵ Osvrćući se na Friedjungov proces, Matoš konstatira da „Supilo, bio on kakav mu drago, bijaše u Beču naš čovjek, naše gore list“, da „služi na čast našem novinarstvu da je samouk ‘kravar’ (...), dičan naš žurnalist Supilo ostao pobjednik u infamnoj borbi s ‘pri-znatim’ učenjakom, za kojim stajaše svijetla svemožna kamarila.“³⁶

Pišući o Supilu uz 50. godišnjicu njegove smrti, 1967. godine,³⁷ Krleža uspoređuje Supila i Matoša, zapažajući među njima golem i nepremostiv razmak, ne videći u Supilu nikakva boema. Matoš, naime, kao virtuoz književne riječi, zaključuje Krleža, „prezire Supila kao neuko piskaralo.“³⁸ Jednako čini i Supilo u odnosu na Matoša, kao čovjek, po Krležinim riječima, „po naravi nesklon Muzama, koji za svoje pjesničke suvremenike boeme zaista nije pokazivao nikakve naročite simpatije, smatrajući rimovanu pisaniju suvišnom rasonodom.“³⁹ Time, jednako kao i činjenicom da se „o hrvatskom glavnom gradu iz dubrovačke atenske umišljenosti (izražava) kao o truloj glavi od koje čitava riba (hrvatske politike) smrdi, izaziva Matoša do bjesnila, koji opet, kao grički trubadur, sentimentalni apologet Zagreba, u stilu Augusta Šenoa, smatrajući Supila dubro-

je odgovorni urednik *Hrvatskoga prava* Josip Zoček, kojega je branio Frank, dok je Supila zastupao još jedan poznati odvjetnik i političar (ex pravaš) Hinko Hinković. (...) Konačno, Frank je morao priznati da nema vjerodostojnih dokaza. Supilo se zadovoljio sudskom parnicom, znajući da je afera nagrizala njegova ljutog protivnika. Naime, Argusovi članci prouzročili su prve unutarnje lomove među frankovcima.“ (Stjepan Matković, „Frano Supilo i Josip Frank“, *Kolo*, VIII/1998., 4, str. 336, 337) A. G. Matoš piše o tome u tekstu: „Afera Frank-Supilo“; vidi: A. G. Matoš, nav. dj., str. 21-22.

³⁴ Cit. prema: A. G. Matoš, nav. dj. str. 228.

³⁵ Cit prema: *Misli i pogledi A G. Matoša*, LZ FNRJ, Zagreb, MCMLV, str. 581.

³⁶ Isto.

³⁷ Vidi bilj. 5.

³⁸ Miroslav Krleža, *Panorama pogleda, pojava i pojmova 5*, (vidi bilj. 5), str. 567.

³⁹ Isto.

vačkim fakinom, beogradskim i bečkim plaćenikom, ne spominje njegovo ime nikada bez sarkastičnog epiteta.⁴⁰

Takav isti epitet ugradio je Krleža u Supilov portret umetnut u „Planetarijom“, onako kako ga s bolećivom naklonošću slika Krležin glasnogovornik Petrica Kerempuh u *Baladama*, smještajući ga, odmah do Gundulića, u lažno-blistavi zagrebački panoptikum:

„Panoptikum taj bogi od cunjah z naftalina,
o, ta plavokervna gospoščija fina,
prepoznat kaj ni htela zidarskega sina,
v 'Salon' ga ni sprejela 'kak stradunskog fakina':
Sopilovog Frana, slavneg gospodina!
Sopilovog Frana,
ki tolvaja imel je za bana.
Sopilovog Frana,
kem serce pregrizla horvacka je rana.
Krepal je v blatu, kak roža bez tegla,
požrla ga je megla, kervava, čarna megla.

Brez spomenika spi v preslavnoj Raguze,
bogečke kaj nigdar ju pekle nisu suze.“
(„Planetarijom“)⁴¹

Krleža o Supilu govori u više navrata u svojoj publicistici.⁴² Uključuje ga, međutim, kao lik u svoje *Zastave*, u kojima, unutar evolucije lika Kamila Emeričkog, Krleži on biva zanimljiv i potreban „u onoj mjeri u kojoj pomaže da Kamilo prijeđe put od nacionalističkih iluzija do čitanja Marxa.“⁴³ Čini se da je Krležu, kako za-

⁴⁰ Isto, str. 567–568.

⁴¹ Cit. prema: Miroslav Krleža, *Balade*, Školska knjiga, Zagreb, 1966., str. 183.

⁴² Vidi npr.: Miroslav Krleža, *Panorama pogleda, pojava i pojmova* 5, str. 86–127; vidi npr. i: *Krležijana 2*, LZ „Miroslav Krleža“, Zagreb, 1999., str. 404–406.

⁴³ *Krležijana 2*, str. 537. „K.(amilo) rabi autentičan materijal, stvarne likove, s velikim povijesnim i političkim eksternim analepsama, kako bi oslikao pozadinu i svrhu motivacijskog postupka... Na taj način evolucija Kamilove ličnosti izgleda razumljivijom – od oduševljenja nacionalističkom ideologijom, preko simpatiziranja sa Supilovim idejama i srpskom politikom, do osviještena socijalista. (...) I lik F. Supila, također veliko Kamilovo razočaranje, zanimljiv je u onoj mjeri u kojoj pomaže da Kamilo prijeđe put

paža Flaker, najviše privukla Supilova tragika, podudarnost pozicija i mogućnost identifikacije po osjećaju osamljeničtva kao čovjeka i književnika „kojemu je tada [1928., u vrijeme kada Krleža piše „Slom Frana Supila“, op. L. P.] već bilo jasno da će ostati sam. (...) Od eseja o Supilu vidio je pravac Krležina kretanja prema *Na rubu pameti*, romanu o pobuni moralno nadmoćnog osamljenika“,⁴⁴ svojevrsnim tragom Supilova životnog puta, od rodničkih idilično-težačkogosparskih Konavala do maglenog deromantiziranog Londona, pri čemu Supilo sve više postaje „projekcija njegovih [Krležinih, op. L. P.] vlastitih proturječja u antinomije jedne povijesne osobnosti“⁴⁵ koja na sebe uvijek privlači oštrice satiričkih epigrama, podnoseći ih postojano kao i njegov uzor/lik samosvjesni i dostojanstveni Konavljanin – Frano Supilo.

Nakon Matoša, iste 1911. godine satirom o Supilu nanovo se javio Zyr Xapula (Zvonimir Vukelić). Bila je to ovaj put parodija na komediju *Milijun* francuskih autora Georges-a Berra i Marcela Guillemauda, koju je Vukelić mogao vidjeti na premijeri u Hrvatskom narodnom kazalištu 17. veljače 1911., u prijevodu Iva Vojnovića.⁴⁶ Pjesma je karakteristična jer metaforom teatra obuhvaća i društveno-političku scenu.

„Milijun
Upravu je od teatra
Uhvatila neka vatra,
Kad je dala 'Milijun'!
Al teatar ne bje pun!

od nacionalističkih iluzija do čitanja Marxa, odn. od 'socijalističkog romantizma do klasične marksističke formulacije'. Usporede li se Krležini eseji o Supilu (*Razgovor sa sjenom Frana Supila* i *Slom Frana Supila*) s ovim u *Zastavama*, uočljive su mnoge podudarnosti. Razočaranje Supilom oproštaj je i Krležin i Kamilov od mladenačkih iluzija.“ (*Krležijana 2*, str. 537)

⁴⁴ Aleksandar Flaker, „Krležin Supilo“, *Kolo*, VIII/1998., 4, str. 234.

⁴⁵ Isto.

⁴⁶ Tu šalu u 5 činova režirao je Arnošt Grund, premijerno je prikazana 17. veljače 1911.; do 5. ožujka 1911. prikazano je pet predstava koje nisu doživjele veći uspjeh niti su, čini se, opravdale troškove.

Ništa novo! Više puta,
 Stigne onog sudba kruta:
 Visoko tko diže nos!
 Jer taj ide skoro bos!

Supila na primjer tako
 Dizahu do neba jako,
 Nekada je bio div,
 A danas je – jošte živ!⁴⁷

Zyr Xapula u ovoj svojoj rugalici uspoređuje dvije situacije, kazališnu i političku, povezujući ih zajedničkim nazivnikom gubitka, reflektor pažnje usmjerivši na Frana Supila, kojega tu vidi kao primjer pada nekadašnje veličine, čovjeka koji je nekada bio „div“, a sada tek životari. To je Supilo nakon Friedjungova procesa, iz kojeg je, unatoč moralnoj pobjedi i nepobitnim dokazima o svojoj nedužnosti, izišao skršen⁴⁸ i bio primoran istupiti iz Koalicije (koja je 1906. pobijedila na izborima, ali će uskoro doživjeti slom).⁴⁹ Supilo postaje sve rezigniraniji, „opsjeda (ga) misao da je suvišan, da nema žive duše koja bi ga volila“.⁵⁰ Aktualiziraju se ponovno stari argumenti iz istog oružja i istog tabora. Supilo piše Viktoru Caru Eminu „da bi najradije nekud u svijet. 'U Marsiliju ili bilo kamo za štivadura'“.⁵¹

⁴⁷ Zvonimir Vukelić, „Milijun“, *Hrvatsko pravo*, XVII/1911., 4574 (129), str. 4; potpisano: Z(yr) X(apula). Iznad pjesme stoji masno otisnut tekst: „Sjetite se našega izbornoga fonda.“

⁴⁸ „Jedan bečki novinar, koji je prisustvovao Friedjungovom procesu crtajući atmosferu sudnice zabilježio je u 'Zeitu' da je Supilo s ledenom nepomičnošću svoga lica, svojim ravnodušnim mirom, davao tamo dojam 'istočnjačkoga paše'. Bio je to samo privid, maska ojađene duše. Incidenat s Chlumetzkyom za Supila je početak duhovnih potresa. Po prvi puta u životu izgubio je vlast nad sobom, nad svojim mozgom, povjerenje u sebe samoga.“ (Josip Horvat, nav. dj., str. 306)

⁴⁹ „(riječ je o politici 'novoga kursa') jer ju je mađarska oporba izdala i ušla u tamošnju vladu te štoviše počela u Hrvatskoj provoditi tzv. željezničku pragmatiku.“ (Agneza Szabo, „Prirodno pravo naroda“, *Kolo*, VIII/1998., 4, str. 256)

⁵⁰ Josip Horvat, nav. dj., str. 338.

⁵¹ Isto, str. 334.